

Dr Paweł Bielicki
Mgr Marcin Pąsko
Instytut Ogrodnictwa, Skierniewice

Produkcja podkładek derenia jadalnego.

Dereń jadalny (*Cornus mas* L.), podobnie jak bez czarny (*Sambucus nigra*), jagoda kamczacka (*Lonicera caerulea* L. var. *kamtschatica* Sevest.), czy rokitnik (*Hippophaë rhamnoides* L), od jakiegoś czasu należy do grupy gatunków sadowniczych o prozdrowotnych właściwościach owoców. Owoce tych mniej popularnych u nas w uprawie roślin są bogate w substancje biologicznie czynne (witaminy, antyoksydanty, biostymulatory) a jednocześnie mogą być traktowane jako formy dekoracyjne. Nadają się zatem do przydomowych ogrodów lub na tereny zieleni, gdzie mogą pełnić funkcje typowo ozdobne. Sadownicy w Europie Zachodniej coraz częściej zakładają plantacje z tych wartościowych roślin, a szkółkarze rozszerzają ofertę produkowanych gatunków.



W przypadku derenia jadalnego głównym powodem dużego zainteresowania jego uprawą są owoce, które są bogatym źródłem witaminy C. Ze względu na wysoką zawartość kwasów organicznych mogą być wykorzystywane do naturalnego zakwaszania przetworów owocowych. Z owoców sporządza się soki, galaretki, nalewki (dereniówka), wina, dżemy, kandyzuje się je i suszy, można także łączyć je w przetworach ze słodkimi owocami, np. jabłkami. Dzięki działaniu ściągającemu i przeciwzapalnemu owoce używane są w leczeniu chorób przewodu pokarmowego.

Około 40 gatunków z rodzaju dereń (*Cornus sp.*) występuje w stanie naturalnym głównie w strefie klimatu umiarkowanego półkuli północnej. Tylko jeden został znaleziony w Peru. Większość to drzewa lub krzewy (fot.), użytkowane głównie dla ich cech dekoracyjnych: kwiatów, owoców, ulistnienia czy wreszcie kolorowych pędów.



Gatunkiem jadalnym jest *Cornus mas*, dający smaczne owoce. Występuje w centralnej i południowej Europie oraz zachodniej Azji.

Powszechnie wiadomo, że generatywnie rozmnażamy tylko te gatunki drzew owocowych, które nie różnią się od siebie i od formy wyjściowej szczególnymi cechami. Do niedawna, do gatunków rozmnażanych z nasion zaliczano orzecha włoskiego i derenia, jakkolwiek w ostatnich latach szkółkarze starają się reprodukować wegetatywnie wyselekcjonowane odmiany tych gatunków. Sam zabieg szczepienia czy okulizacji przyspiesza, a niekiedy zwiększa owocowanie.

Dereń jadalny rozmnażany jest z nasion, ale siewki nie odtwarzają wiernie cech roślin matecznych. Zatem konieczne jest dostosowanie do gatunku jakiejś metody rozmnażania wegetatywnego. Jedną z nich jest wykonywanie odkładów jednak nie może być ona stosowana na masową skalę. Amatorsko można też gatunek ten rozmnażać przez podział i odrosty korzeniowe. Wydaje się jednak, że najlepszą metodą jest rozmnażanie derenia przez sadzonki zielne. W Polsce pierwsze próby nad sadzonkowaniem odmian szlachetnych podjęto wiele lat temu w SZD Brzezna. Sadzonki pobierano na początku czerwca, a następnie traktowano je preparatami poprawiającymi ukorzenianie. Uzyskane wyniki okazały się mało zadawalające, ponieważ udział ukorzenionych sadzonek był zaledwie kilkuprocentowy. Zauważono wyraźny wpływ odmiany na liczbę ukorzenionych sadzonek. Dlatego też celowe wydaje się poszukiwanie bardziej efektywnych metod rozmnażania wielkoowocowych odmian derenia jadalnego.

Obiecujące są wyniki uzyskane w Instytucie Ogrodnictwa w Skierniewicach związane z okulizowaniem siewek dzikich form derenia odmianami szlachetnymi. W tej metodzie ważne jest właściwe dobranie typu derenia pełniącego rolę podkładki, który wpływa korzystnie na wyrównanie produkowanych drzewek. W tym celu podjęto badania nad wyselekcjonowaniem kilku typów derenia jadalnego pod kątem przydatności do produkcji podkładek. Uzyskane siewki sadzone byłyby do szkółki, a następnie okulizowane odmianami szlachetnymi. Powszechnie wiadomo, że drzewka wyprodukowane przez okulizację lub szczepienie, oprócz wiernego powtórzenia cech odmianowych, wcześniej wchodzi w okres owocowania. Według źródeł rosyjskich około 50% okulantów zakwita i owocuje w drugim roku po posadzeniu, a prawie 100% w trzecim roku. Natomiast dereń rozmnażany z nasion owocuje dopiero po 8 latach od momentu posadzenia.

Decydując się na wysiew nasion derenia musimy zmierzyć się z wieloma trudnościami w głównej mierze dotyczącymi trudnościami z kiełkowaniem. Trzeba dodać, że warunki pozyskiwania, czyszczenia i przechowywania nasion powinny być ściśle określone. Najmniejszy błąd na tym etapie skutkować może ich nieodwracalnym zniszczeniem. Po zbiorze

(IX-X) owoce powinny być wymyte wodą a nasiona oczyszczone z resztek miąższu. Następnie poddane dwumiesięcznej stratyfikacji w wilgotnym piasku lub mieszaninie piasku z torfem w zmiennej temperaturze. Przyjmuje się, że w cyklu dobowym powinna ona wynosić 21-30°C. Następnie nasiona przenosi się do chłodnego pomieszczenia, z temperaturą około 4°C. gdzie przebywają przez 4-6 miesięcy (stratyfikacja).

Wysiew nasion następuje w kwietniu-maju na głębokość 2-3cm, żeby liścienie bez problemu wydoszły się na powierzchnię. Z tego względu na glebach ciężkich nasiona powinno się przykryć warstwą piasku. Jesienny siew powinien być nieco głębszy 0,5-1cm, żeby uniknąć wysychania lub przemarzania nasion, zwłaszcza w bezśnieżne zimy. Przy prawidłowej pielęgnacji w ciągu lata siewki osiągają wysokość 35-40cm i grubość ok. 4-5mm (fot.). W bardzo dobrych warunkach glebowych i przy nawadnianiu parametry jakościowe mogą być jeszcze lepsze.



Praca wykonana w ramach Programu Wieloletniego IO 2015-2020, Zadanie 1.4: „Nowe gatunki dla poszerzenia i zróżnicowania produkcji roślin ogrodniczych, w tym żywności funkcjonalnej”.